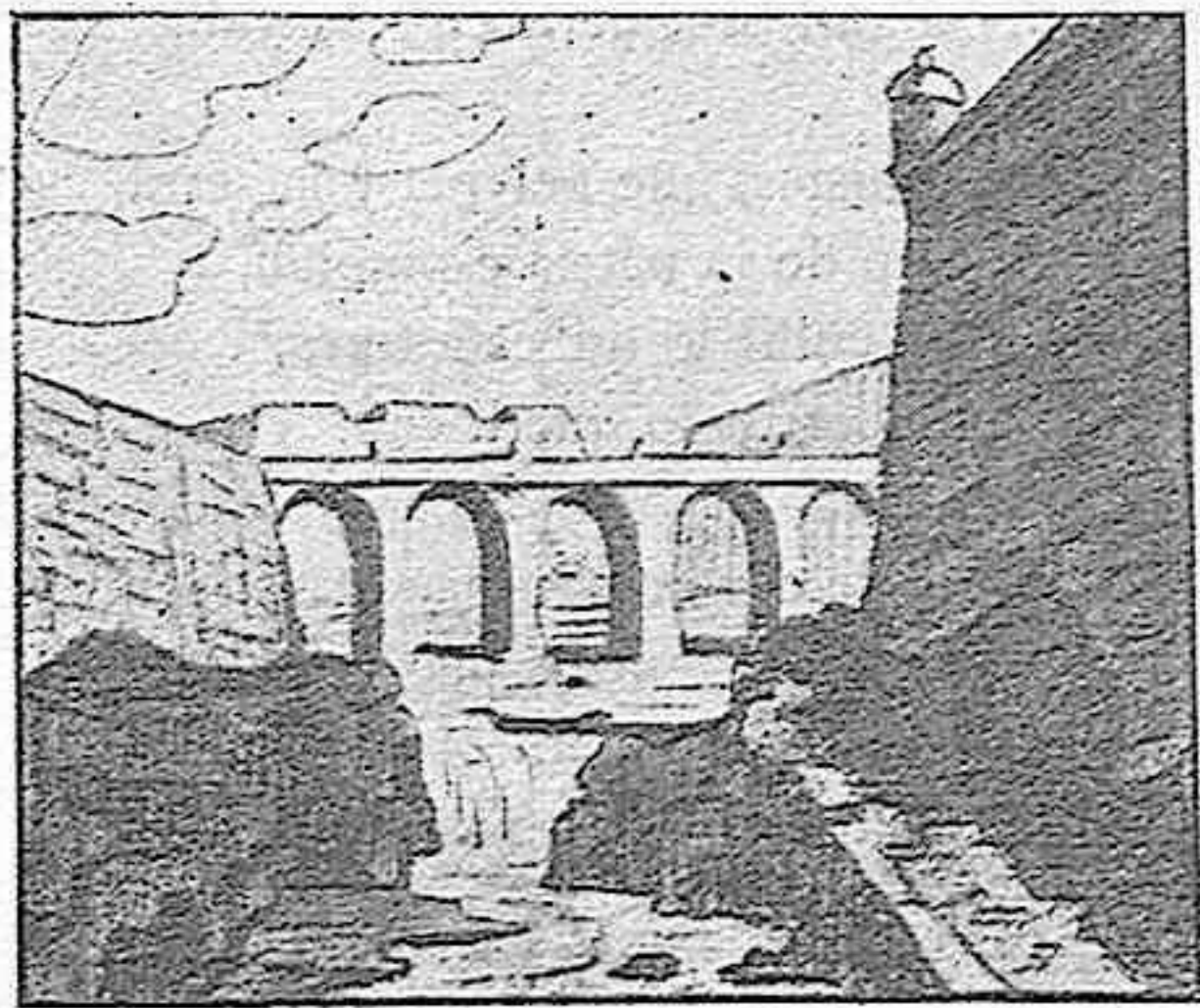

Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana

PALMA.—MARS DE 1912

SUMARI

- I. La Ciutat qui s'en va—Conferència dedicada als joves, llegida pel soci *D. Miquel Ferrà* dins la sala d'actes del Col·legi de la Sapiència, dia 20 del passat Janer.
- II. Societat Arqueològica Luliana—Junta general—Sessió del dia 29 de Janer de 1912, per *D. P. A. Sanxo*.
- III. Parlament del Director del Museu, per *D. Guillem Reynès*.
- IV. Publicacions rebudes durant l'any 1911, per *D. P. A. Sanxo*.
- V. Santo Tomás de Aquino y el Descenso del entendimiento (continuación), por el *M. I. Sr. D. Salvador Boté, Magistral de Urgel*.
- VI. Bibliografia, por *D. José Miralles y Sbert, Canónigo-Archivero*.
- VII. Apropòsit de l'exposició Morell.
- VIII. Els portals de Santa Eulalia, por *M. F.*
- IX. Publicacions rebudes.

LA CIUTAT QUI S'EN VA

Conferència dedicada als joves, llegida pel soci D. MIQUEL FERRÀ dins la sala d'actes del Col·legi de la Sapiència, dia 20 del passat Janer.

SENYORS Y AMICS:

M'ha mogut a reunirvos el desitj de contribuir amb una humil iniciativa al rejuveniment de l'ARQUEOLÒGICA LULIANA, una mica exhausta després de més de trenta anys de labor incansable, sense que gaire elements de renovació sien venguts a ajudar els fundadors en la seva patriòtica tasca.

Any XXVIII.—Tom XIV.—Num. 384.

Pens que 'ls joves, qu'estimam la flor de l'antigor per les llevors qu'estoja, tenim molt qu'agrair als qui tant se son afanyats en recullir ses fulles seques y disperses.

El musèu y el bolletí de l'ARQUEOLÒGICA son dos monuments de treball humil, pacient constant y fecondíssim per qui sápigam aprofitar-sen. Cap esperit mitjanament ubert y cultivat deixarà de sentir la viva simpatia que inspiren aquestes sales y corredors poblats d'antiquitats nostres, qualcuna de gran valor artístic, y les planes de la colecció d'aqueix BOLLETÍ, que jo convit a fulletjar als qui no 'l coneguen, animades amb curioses lámimes de divers caràcter y sovint més atractives y manco árides de lo que molts se figuren.

Es ver qu'avui se nodreix casi exclusivament de materies que no més interessen a cert genre d'estudiosos: però es que la tasca, repartida al-tre temps entre elements de variades aficions y competencia, pesa tota en l'actualitat demunt alguns archivers benemèrits, y singularíssimament demunt el Sr. Miralles qui la prossegueix amb una constancia heroica, exemplaríssima dins Mallorca. Si aquesta voluntat de treball fos en la joventut amiga de lo antic y lo modern, podria devenir el BOLLETÍ una interessant revista, no sols d'erudició, sino de

tota classe d' estudis tant històrics com artístics.

Tal com es avui, ens val el canvi d' una serie de valioses publicacions de tot genre, curiosament ordenades en els nostres estudis del carrer de *Palacio*, dins un quartet obert a tots vosaltres, aon se respira una atmósfera de cultura agradable y familiar que certament no s' troba en altres societats més aparatosamente instalades.

No sé si som molts o pocs els joves capassos d' apreciar lo qu' això val: però els que siguem, per simpatia y per egoisme, deuriem aplegar-nos y ajudar a sostenirho, aportant-hi cada-cun el concurs del seu treball, del seu entusiasme o de la seva senzilla adhesió.

Repasseu la llista de les societats *palmesanas*: polítiques, econòmiques, mercantils, científiques, de recreo, etc. Els conservadors, els lliberals, els comerciants, els metjes, els *artistes*, els desenfainats... tots s' han sabut aplegar, uns pel foment d' interessos respectables, altres per perdre 'l temps en frivolitats.

Convé que 'ls enamorats de l' ànima patria sapiguem aon es ca-nostre y aon hem d' acudir a laborar, no sols per la conservació, sino per la reproducció de les seves manifestacions més selectes y europees, en l' ordre artístic, en l' ordre literari y en tots els ordres de la cultura.

Y, aón millor ens podem trobar que dins la societat que du per nom de pila el nom de Ramon Lull y que tants de mèrits té contrets en l' estudi de la nostra historia y en la propaganda y la defensa dels nostres monuments?

No es aquesta una societat d' acartronats erudits, embalsamadors de momies, enamorats de lo ranci per lo ranci. Els fundadors y continuadors de L' ARQUEOLÒGICA, nascuda al escalf del romanticisme qui animava les ruïnes amb un hálit de poesia, poetes ells meteixos ensemps que investigadors y antiquaris, han tengut l' intuició del valor reconstructiu d' un dato històric o d' un fragment de capitell o d' estatua; y no es la xifladura dels curts de vista, sino la visió del conjunt ideal, que trobam tan viva en les planes den Quadrado, lo que 'ls ha inspirat aqueix entusiasme.

El culte fervorós a Ramon Lull, no dona per sí sol a l' obra de L' ARQUEOLÒGICA un sentit patriòtic prenyat de vida?

Millor qu' en cap reglament, trobareu expressat son vertader esperit social en una poesia den Verdagner que s' inserta en el n.º 18 del BOLLETÍ. Aquesta poesia, que tant desdiu del

encarcarament d' una revista tècnica, se titula *L'Eura* y va adreçada a les benemèrites societats excursionistes de Catalunya, de les quals la nostra se considerava ja l' any 85 germana bessona, y declarava sentir sintetisat y representat plenament el seu esperit en aquests versos del gran poeta:

"Perquè a les fulles d' eura esmeragdines
Deu la figura les ha dat del cor?
Perque, amigues fidels de les ruïnes,
les donen l' abrigall del seu amor.

"Quant mor un roure vell en la roureda,
si l' eura, sa estimada, 'l sobreviu,
en ses branques y tronc penjada s' queda,
convidant els aucells a ferhi niu.

"De Catalunya l' arbre viu encara;
si es vell, grat sia a Deu, no es moridor,
lo fruit daura sa cima com suara,
y està com sempre sa brancada en flor.

"Més, per vert y ufanós que sia 'l roure,
té en sa immensa capsada algun secall,
y les ones del temps, que 'l fan somoure,
sempre algun brot ne tiren riu avall.

"Excursionistes, que pel pla y la serra
en lo camp de la patria espigolau,
ajudauli a cullir lo qu' es a terra,
ajudauli a servir lo que li cau.

"Puig vostre cor en son passat s' abeura,
aconhortaula de tant bé perdut;
per ella sou vosaltres un brot d' eura
que s' enfila amorós a son escut.."

Retrec això per patentar la diferencia entre la nostra societat y altres entitats aparentment similars, però formades, quant no per elements oficials, per impassibles erudits sense altre amor que l' amor al estudi. Y no ho consign en despreci d' aquests derrers, que poden fer feina molt útil, sino perque jo no convidaria a entrar en un circol clòs de professionals els joves no dotats d' especial vocació, com los convit a entrar en aquest aplec d' aimadors de les nostres coses, aon trobará un eco simpàtic qualsevol campanya juvenil per tot lo que representi cultura històrica, artística y fins y tot literaria de Mallorca: campanyes que, organises aquí dins, no significarien una desnaturalisació de l' AR-

QUEOLÒGICA, sino una continuació de la seva obra preterita.

Vaig a esposarvos l'idea de la primera que a mon entendre hi podria esser promoguda.

* * *

L'antiga Ciutat de Mallorca, que desde la decadencia els documents oficials y els estiuetjants cursis insípidament solen anomenar *Palma*, es, o era no fa molt, una vetusta població plena de caràcter, de sabor arqueològic y de sugestió poètica. Les altes meravelles de la Seu y de la Llonja, les torres del castell de Bellver y del palau de l'Almudaina, presidien y coronaven un animat conjunt pintoresc y monumental digne de figurar, y en bon lloc, en la serie interessantíssima de les ciutats històriques d'Espanya.

Gòticitats filles del sur de Fransa y ensemps delicadament mallorquines; riques finestres del Renaixement; amples volades de fusta llavorada ombretjant una xerxa de vells carrers netíssims y solitaris; palaus grandiosos, amb patis y galeries italianesques, aon, no sé com ni per què, una aixutor castellana s'agermana amb la gracia florentina; convents immensos qui sugestionarien n'Azorín, desprenent efluvis de rancia y *ciudadana* poesia: Santa Clara, les Caputxines, les Tereses, d'un sabor més teresià que la meteixa casa de la Santa a Avila; tapials misteriosos coronats de gesamins y enredaderes en l'humitat dels carrerons ombrívols; palmeres gràcils y solitaries fent companyia a un equívoc minaret o campanar dins les blavors del cel y la badia... Y tot això tancat per unes magnifiques muralles poligonals, donant ingrés a la ciutat mitjeval y moresca per set ponts y set forats tenebrosos.

Valen una taparera de la Porta Pintada totes les mesquines urbanisacions del progressisme municipal americà qu'avui está acabant de tomar aquestes muralles?

Això es la Ciutat de Mallorca tal com la veiem, tal com l'estimavem, tal com la volíem els antiquaris, els artistes, els poetes y tots els qu'estimam les coses belles. Això es la Ciutat de Mallorca abans que la barbarie burgesa del sigle XIX, qu'en el XX encara continúa en aquest país y en altres, comensás l'obra de la seva destrucció per bastir demunt ses ruïnes la *Palma joven* dels seus ensomnis provincians.

Tenc d'explicarvos com s'es anada acomplint aquesta obra de devastació?

Una má desdixada va *dotar* la magnífica Seu d'una fatxada nova que, exceptuant els discrets torreons obra d'un bon arquitecte, es l'engendre més torpe amb que la pitjor de les decadencies podia estigmatisar la nostra capital, qui apareix coronada, de qualsevol part la mirin, per la monstruosa mole pseudo-gòtica. Jo m'esplic que hi haja qui protesti, en nom de la pureza sobria de la nostra Seu, en nom d'un gust personal respectable, o simplement en nom del amor a les coses tal com les hem vistes sempre,—m'esplic que hi haja qui protesti de la reforma interior recentment efectuada. Però, quant en ella hi mancassin y tot acerts tan prodigiosos, tan indiscutibles per tots els qui tenen el més elemental sentit del art, com el dels nous finestrals, sempre sería l'obra d'un artista genial, el sol nom del qual es una cifra, obra tan arbitraria com se vulga, (jo no la hi crec totalment), però marcada amb l'encuny prestigiós d'una fantasia artística de primer ordre. Un Churriguera, un Tomé, un Gaudí, poden vulnerar una obra antiga, si voleu, però nó afrontar-la. La reforma interior de la Seu podrá discutirse: (*) la fatxada, indiscutiblement, es un oprobi.

D'altres restauracions, no'n parlaré per respecte a noms que crec de veres honorables y benemèrits.

Caigué, brutalment atropellada y sense que bastassin a impedirho els patriòtics treballs y protestes dels elements interessats en conservar-la y restaurarla, la magnífica casa de ca'n Bonapart, exemplar, únic per lo complet, d'arquitectura civil mallorquina del sigle XV, amb son gran portal dovelat, ses gracioses finestres coronelles, son pati gòtic y ses sales cobertes per rics enteixinats mudéjars.

Se son raspats y repintats y desfressats de no-rè, quant no destrossats totalment per ferhi una obra nova, patis y finestres y nobles casals particulars.

(*) En altre lloc (*V. La Ven de Catalunya*), he dit el meu sentir, que no es meu tot sol, sobre aquesta reforma. Qui'l conega no interpretarà les meves paraules d'avui com una defensa sense reserves. Ni jo som partidari de certes depravacions decoratives, per originals y artistiques a la seva manera qu'aquestes sien, ni som estrany a la tortura interior que pateixen tots els devots del art gòtic en vista de l'obra de retoc que's projecta en la capella de la Trinitat, y que sembla comensar per unes aplicacions de metall de gust *modernista* qui je treuen al aço d'entrada tota la seva senzilla gracia ogival.

Baix del Palau de l'Almudaina, entre la Glòria y el quarter de Cavalleria,—lloc tan indicat per una plassa amb un jardí ombrívol aon un monument hauria tengut emplaçament admirable, per fons les descubertes torres, muralles y galeries del palau dels Reis de Mallorca,—s'hi axeca una algarabía d'edificis abigarrats y modernistes, que n'obstrueixen la visió harmoniosa.

La rústica y frondosa avenguda de la Rambla, ostentant avui un pis nou y uns pedrissos amb dibuixos, molt ben distanciat y molt lluents (quant plou), però talada y desprovista de tot allò qui convidava a seure, s'es convertida en el passeig més trist y, per dirho així, més intensament municipal que tenim a Ciutat.

Desaparegué amb les muralles la suggestiva Reconada de Santa Margalida.

El pont de Santa Catalina, qui forma una de les perspectives més monumentals de la ciutat, estimat dels nostres pintors més aristocràtics, pintat p'en Rusinyol en son quadro *L'Assomoir*, es estat condemnat a mort y ja s'está a punt d'executarlo, sense qu'haja trobat un sol eco l'article plè de bon sentit y d'indignació en que ho denunciava fa un any un escriptor jove, doblement indigne d'esser escoltat, per estimar lo vell y per comprendre lo nou.

Ni cal dir tan sols que ja no hi ha un carreró discret, una plasseta antiga, un recó atractiu de la ciutat en que no apareisca la taca d'un cent-cames modernista. Ni cal tampoc parlar de les noves vies y construccions, del passeig Sagrera amb sos fasserets polsosos, qui apar que vulga posar la Llonja en línia, del jardinet del Mercat qui sembla un somni del més modest dels emplaçats municipals, per realisar a ses casetes del Terreno.

Y fa angoixa pensar lo que serà Ciutat el dia que se sien efectuades totes aquestes *alineacions* que Deu sap lo que tallen y lo que xapen, fetes demunt un paper blanc amb un tiralínia, símbol y instrument del rectilini progrés municipal y administratiu. Aquest dia veurem Ciutat de Mallorca convertida en la parodia més cursi y més grotesca d'una capital moderna.

No tenc l'honor de conèixer els elements directors del *Fomento del Turismo*. Pot ser el seu punt de vista concret en lo que s' refereix al turisme diferesca un poc del meu: però, pel cas es igual. Jó los suplicaria que prenguessin nota d'això, que ja advertia en Miquel Sarmiento demunt *La Ultima Hora* en l'article dedicat al pont de la porta de Santa Catalina.

Va ben caísat per aigua aquell qui s'figura que renovant Palma s'han d'atreure visitants. Enhorabona que hi haja qui s'preocupi de dotar el país d'hotels confortables, de còmodes servicis de comunicació, de totes aquelles coses que fassin aquí l'estancia agradable als forasters, y millor si també la hi fan als naturals! Tant de bò qu'arribassem a convertir això en una vila ben urbanisada, neta, elegant y atractiva, com una petita capital suissa o alemanya. Però que ningú s'pensi que vendrán suissos y alemanys atrets per això tot sol, qu'ells no'n van gens enderrer; que no's pensin tampoc que mai vengui gent dels Estats Units y d'Anglaterra per contemplar el carrer d'Odon Colon, l'Institut nou y la Caixa d'*Ahorros*. Lo que la nostra Ciutat té d'interessant pels forasters, lo qu'ells hi troben de sorprenent y admirable (y qui s'en vulga convèncer no té més que fulletjar tots els llibres de viatjes que s' son escrits referents a Mallorca) és justament tot allò qu' aquí s' desprecia per sistema, tot allò de lo qual hem emprès a escarada la destrucció completa.

Si 'is turistes no s'aturen de venir, es perque 'ls indígenes som impotents per desfigurar Mallorca, per més que fassem tots els esforços per lograrho, avui espenyant un monument o una bella construcció característica, demá talant un bosc centenari, passat demá buidant el Gorch Blau, (que ho escoltin bé els periodistes, que pens qu' encara es l' hora que n' han de dir una paraula: buidant el Gorch Blau!).

* * *

Y ara tenc de demanar: els qui comprenem lo qu' això significa, els qui veim tota la transcendència d'aquestes devastacions, què hem fet per aturarles? Aón es el nostre interés, el nostre esforç, la nostra intervenció, la nostra protesta contra tals vandalismes?—Els arqueòlecs se son empenyats qualque vegada en fortes campanyes: alguna d'elles tan d'agrair per tots, per més que resultás estèril, com la seta en defensa de la bellíssima casa dels Bonaparts en el carrer de la Palma; altres tan descomunals com la famosa de la porta de Santa Margalida. Però els artistes nous, els poetes, els joves, jo no sé qu' hájem fet res.

Y no hem fet res, a mon entendre, per manca de fè. Y la manca de fè ens vé de que vivim sense cohesió. Sé cert que una estreta cohesió

constantment mantenguda, ens donaria la consciència de que som una força. No hi ha esperit que sentim en nosaltres? La Religió viva, sincera y exenta de farisaïsmes, la consciència humana y social, l'alt sentiment del Art y de la Poesia, l'entusiasme per una Patria històrica y futura palpitant vertaderament com una estensió de nosaltres mateixos, el mateix foc de la joventut no consumit en indignes o banals empreses... Si sabéssim canalitzar l'energia que de tot això podria brotar el dia que 'ns aplegásem, la nostra intervenció en la realitat mallorquina no seria tan ineficaç ni estèril com perventura molts se pensen.

Contant com contem, per lo manco amb la complicitat moral de les aristocracies del esperit, que son ben nostres,—y, per més que's diga, respectades vivament per tot el públic,—jo crec que no tot seria perdut si l'ensenyem a una campanya generosa, sabíem agermanar l'entusiasme *irreflexiu* y despreciador del que diran amb la constancia qui no s'atura ni's desanima.

Però això son virtuts que no se poden infondre. Y lo que jo deman per ara no es agotar les energies en cap empresa violenta o massa empenyada, sino simplement l'unió pacífica de tots els qui sentim d'aquesta manera, de tots els qui estimam aquests interessos, per treballar segons les forces de tots junts en la seva defensa, sense excessiva fatiga, però també sense peresa ni inconstancies.

Publicacions, conferencies, exposicions, escursions... entraven en el programa desinvolat durant molts d'anys per l'antiga ARQUEOLÒGICA. Cosa facilíssima, amb una mica de bona voluntat, seria la represa d'aquest programa: tornar promoure conferencies o simples lectures de vulgarisació o de propaganda científica, artística y literaria, despertar el tornaveu de la premsa quant l'actualitat palpitant ho reclamés, tornar a n'aquesta societat el caràcter qu'abans tenia de centre excursionista, semblant als que tant de bé han fet dins Catalunya despertant arreu l'afició a les antiquitats, al folk-lore, a la literatura popular, al art y al paisatge de la terra.

Del contacte sostingut, ja'n brotarien d'iniciatives noves.—Voleu que vos esposi una idea?

Quant a Barcelona se tracta de posar mà a la reforma interior de la ciutat, l'Ajuntament mateix, si no m'equivoc, donà a n'en Dionís Baixeras l'encàrrec de copiar tots els reconstruccions típics de Barcelona vella qu'anaven a desaparèixer: carrerons plens de rancies botigues, y

arcs y entrades y vells hostals pintorescs, foren reproduïts en una gran colecció de dibuixos objectius y vigorosos com una fotografia artística, que la Ciutat guardarà com a memoria. El nostre distingit company D. Rafel Isasi ha tengut l'instint delicat d'endevinar tot l'interès que aquí tendria una obra semblant.

Pensau lo que s'en es anat y lo que s'en va depressa, sense qu'en quedi apenes una mala fotografia d'aficionat o una postal mesquina. Cosa oportuniíssima seria la formació d'un àlbum monumental, que no crec que'l nostre Ajuntament se resistís a patrocinar, de tot lo qu'ha desaparegut, de lo que desapareix y de lo qu'amenassa desaparèixer: lo qual, esposat als ulls del públic, seria l'alegat més eloqüent en defensa de la ciutat antiga y pintoresca. (*)

Tampoc estaria fora de lloc ni seria gens difícil passar els ulls pel pla de Palma amb les alineacions aprovades y fer l'inventari de tot lo qu'ha d'anar a terra, sacrificat a la superstició oficial de la linia recta.

Amb una paraula, s'imposa treballar per la formació d'una consciència artística colectiva; interessar la gent per tots els medis en favor de les belleses autèntiques de la ciutat, fer conèixer bé als mateixos propietaris particulars el valor de lo que tenen y el respecte que li deuen. Obrir ulls, obrir ulls y obrir ulls, aclucats per l'estúpida sòn d'un materialisme horfe de tota idealitat y de tota fantasia.

No se seria feta tan impopular la defensa de la porta de Santa Margalida, si un pintor l'hagués mostrada d'hora a n'el públic tal com podia esser y el públic no sabia imaginarla: desferrada dels postissos qui encara l'oculten tota, isolada convenientment en mitj d'una plassa y formant conjunt pintoresc amb el buc del convent de Santa Margalida y amb el campanar de Sant Miquel allà en el fons; qu'es de l'única manera que's pot veure sense que fassi mal a la vista.

Jo no dic ara si valia o no la pena de gastar en la conservació de tal reliquia tot el capital que suposa conservar-la així degudament, per més que'm sembla que l'avaricia quant se tracta de coses del esperit, diu molt poc en favor d'un poble. Me limit tan sols a indicar una forma eficaç de propaganda.

* * *

(*) Un nucli de socis de l'ARQUEOLÒGICA està estudiant actualment la manera de realitzar l'idea d'aquest Album. (N. de la R.)

Pot ser alguna de les coses qu'he dit haurà xocat una mica, sobre tot haurà xocat que la digués. Això de censurar en veu alta que's tomin les muralles pren casi casi aires de inconveniència. En aquest país hi ha massa respecte a les corrents dominants d'opinió, que sovint no son les més fondes, y una pòr absurda a dir allò que no está de moda que's diga: així es que 'ns trobam sovint amb que som molts els qui ho pensam, però si acás ens ho contam a l'orella y sembla que convenguem tàcitament en callarho devant el públic, no sé si temorecs d'un mal paper o per no escandalisarnos a nosaltres meteixos.

Però jo, a Mallorca, crec precisament en l'eficàcia del escàndol. Y, no per por de que 'm prenga per insensat la gent *sensata*, per qui no hi ha res serio més que les alineacions, *ensanches*, *mataderos* y demés coses municipals y excelses,—qu' això 'm té molt descuidat,—sino per no desconcertar l' excessiva bona fè d' alguns esperits senzills, faré una aclaració.

No és que professi el despreci o 'hostilitat sistemàtica a tota reforma, a tota millora material y a tota modernisació. Si caic en l'estrem oposat dels qui desprecien tot lo que no es això, es no més aparentment o obeínt a una reacció natural. Lo que dic es que no hi ha cap raó perque 's postergui sistemàticament lo estètic a lo prosaic y utilitari, perque 's fassi sempre el sacrifici torpe, y sovint innecesari, de lo ideal y artístic a lo pràctic en el sentit més estret y mesquí de la paraula, qu'emprada per segons qui, es de les mes odioses. Bò seria que, derrera el descrèdit del quixots, vengués el de certa casta d'homos *pràctics*, molt abundants en el nostre temps, a ne qui seria més just anomenar ànimes grosseres: fills del materialisme burgès del sigle XIX, enfront del qual el porc d'Epicur passaria per un àngel.

Un esperit pràctic, en l'alt sentit de la paraula, no es el qui fa del jas y la menjadora el centre de la vida; no es el qui s'en riu dels ideals, pensant estarhi per demunt, perque ni en l'escala dels sers,—en el procés d'evolució de les especies, diria un darwinista,—ha atès aquell grau de desdoblament en què 'ls ideals se senten, ni en l'escala de les virtuts aquell grau d'humilitat en què se respecten. El vertader esperit pràctic es l'home aquilibrat y complet qui, estimant l'ideal, sap encarnarlo en la realitat y adaptar-lo a les circumstancies.

Si aquest alt sentit pràctic presidís la transformació de les ciutats, no sols serien reconeguts els furs preeminents de la bellesa, y se conciliaria tot segons una fórmula harmònica, sino que una bellesa nova naixeria sovint del consorci de lo actual y de lo vell, de lo antic y de lo modern.--Pensau lo qu'haurien fet de nostres muralles un Gaudí o un Jaussely a ne qui s'hagués encomanat la reforma. No somniau portells oberts, escalonades, guaitadors, viaductes, jardins, tota una obra de capriciosa fantasia que, sense arrasar lo que donava a Ciutat tant de caràcter, l'hauria embellida encara al deixar-la respirar amplement?

Dirán que això son ensomnis romàntics? Doncs nosaltres direm que, així com no sols de pa viu l'home, no sols d'*ensanches* y *mataderos* viuen els pobles y les ciutats.

Y sobre tot: l'enemic, com diu Xenius, que molts de vosaltres ja deveu conèixer, encara no es tant l'home *pràctic*, l'home sense idealitat, qui va al seu negoci y no s'empatxa de res més, com el falsificador del ideal, el filistèu qui en el lloc de les nobles architectures arrasades alsa, no un magatzem o una fàbrica, qu' això es molt respectable, sino una sacrílega parodia de l'obra d'art qu'ell no sent.

* * *

Pens haver dit qualche cosa qui está en el sentiment y en la consciencia de tots. Repetesc que no vos invit a empendre cap campanya immediata y fulminant y agotar dins vuit dies entusiasmes y forses, sino a vèure-ns sovint, parlar de tant en tant d'aquestes y altres coses semblants y disposarnos a una intervenció constant y normal. No 'ns reunim cada dia de dos en dos per llamentarnos de lo que passa? Doncs, apleguemnos tots per consignar devant el públic, sempre que les circumstancies ho demanin, el nostre parer, el nostre vot, el nostre aplaudiment o la nostra protesta.

He acabat. El meu objecte era simplement moure a ca les qui dormen. Això es lo qu' aquí he vengut a fer, y lo que voldria haver lograt.

~~~~~

SOCIETAT ARQUEOLÒGICA LULIANA

JUNTA GENERAL

Sessió del dia 28 de Janer de 1912

A la Sala principal del Col·legi de Nostra Senyora de la Sapiencia se tengué la Junta General de la Societat Arqueològica Luliana, que fonch presidida pel Sr. Rector de dit establiment D. Francesch Suau, Subdiaca, ocupant llocs de preferencia D. Estanislau de K. Aguiló, President efectiu de l'Associació; D. Joseph Planes, Tresorer; Don Guillem Reynés, Director del Museu; y l'abaix firmat Secretari.

Aprés d'aprovada l'acta el Sr. Planes reté conte de les entrades y despeses hagudes durant l'any que acaba de transcórrer, essent llur resum d'aytal manera:

	Ptes.	Cts.
Existencia en 1. ^{er} de Janer de 1911	575	21
Recaudat desde la citada fetxa.	1601	40
Total.	2176	61
Suma lo pagat	1573	19
Queda en diners	603	42
Cantitat pendent de cobro.	366	00

El Sr. Reynés llegí llavors un ben escrit article o memoria sobre'l nostre Museu, que s'inserta a continuació de la present ressenya.

Inmediatament el Sr. Aguiló felicitá el Sr. Reynés per l'exemple de laboriositat y d'amor a l'Arqueològica que dona, lo qual demostra que aquesta no es morta sino que va envant, ab camí lent, no presurós, millor a vegades que'l correr demés y bellugarse sempre seguit. Esposá també que les tasques d'antany han estat les acostumades, tenguent especial cura de la publicació del BOLLETÍ, que es la principal manifestació d'existencia de la Societat. Comaná a les oracions dels ajuntats els dos companys morts en 1911, que foren els Molt Il·lustres Srs. D. Lluís Gamundí y Tomás y D. Juan Garau y Vila, Canonges, per les ànimes dels quals, com igualment per les dels altres consocis difunts desde temps en-

rera, fonch el responso que's resá a l'oratori de la Sapiencia abans de comensar la sessió. Com-e cosa més agradable parlá de la recent aparició de dos llibres que s'inclouen molt bé dins l'índole de l'Arqueològica; un es *El terciari francescá Beat Ramon Lull, Doctor Arcangélich y Mártre de Crist*, degut a la ploma de Mn. Juan Avinyó, Rector de Cabrera del Panadés, vertader treball de difusió científica y devota del nostre Venerable Doctor Il·luminat, fet en vista de tots els datos que han aportats les modernes investigacions; y l'altre es *Alistamiento Noble de Mallorca del año 1762*, de l'estimadíssim company D. Joseph Ramis d'Ayreflor y Sureda, Arxiver de la Esc.^{ma} Diputació Provincial, obra interessant a més no poder, y de profunda y detenguda investigació sobre una materia fins ara per ningú tocada ab serietat d'historiador y ab el sol intent d'esbrinar la veritat. Per últim, el Sr. President feu notar que encara escita entusiasme la nostra Associació, puys ho prova la nombrosa assistencia a n-aquesta Junta, no vista desde molts anys; y pregá a n-els concurrents que s'afanyen per la Societat, lo que redundará ademés en profit y bé de la patria.

P. A. SANXO.

PARLAMENT DEL DIRECTOR DEL MUSEU

Fa una trentena d'anys que un aplech escullit d'amadors de la terra, ple de joventut y d'entusiasme, se desteixinava per organisar una notable esposició amb la que's devia inaugurar el Museu Arqueològich Luliá.—Les galeries y corredors d'aquesta casa s'ompliren, com per encantament, d'obres interessantíssimes d'art antich: les esllenguides figures dels retaules gòtichs y les de musculatura valenta del Renaixament, se miravan satisfetes y com empagahides d'haver sortides de les mansions aristocrátiques o dels magatzems y porxos polsosos, ahont no si coneix més que la quietut de la mort o les sotregades de la revolta.—Les delicades pessés d'orfebreria y els macisos capitells de pedra, pareixian

mes hermosos al trobarse contemplats sortint d'un despreci tal volta centenari; y els organitzadors del certamen s'el miravan orgullosos y satisfets, no per lo que alló era en sí sino per lo molt qu'esperia esperar d'aquella obra tant ben comensada. Així va naixer el Museu Arqueològich Luliá.—Després, els objectes cedits per l'inauguració del Museu s'en tornaren a ca-seva, pero els fundadors de la nova entitat no romangueren pererosos: vigilarem y, amb una fe moltes de vegades heroyca, procurarem omplir els buyts que deixaven les obres que sols eran vengudes de visita. No se procurá destroçar cap monument ni desposeir nigú de les obres de l'avior; pero se procurá amb constancia que tots els restes interessants de les obres que fatalment havian de socómbir, venguessen a esser pietosament guardades a-n aquesta casa.

Fa algún temps que la vostra benvolensa me va proposar a l'Autoritat Eclesiástica per Director d'aquesta colecció arqueològica y que l'Ilm. Sr. Bisbe va refrendar el nombrament. Vos ho he de dir amb franquesa: jo desconeixia el nostre tresor. Sabia que mentres fou Director efectiu del Museu el benemerit patrici D. Bartomeu Ferrá, el vertader mantenedor del Museu, no va mancar cap any de parlarvosne tal dia com avuy. Jo hu sabia y me feia una peresa aficarme dins aquell magatzem a llevar pols y remoure objectes que jo no sabia qu'eran! Pero va arribar el dia en que vaig trobar que no era aquesta la manera de correspondre dignament a la vostra confiança y me vaig entregar a-n el Museu. Som vostro y aqui som. Primerament per dirvos qualque cosa cada any del mateix, donant compte de les entrades y sortides d'objectes quant n'hi haja; després per fer un catalech tal com m'ho permetin les meves forces y les que fas comptes demanarvos, menllevades; finalment per procurar mantenir com cal el nom del Museu y p'el seu millorament.

Per orientarme, m'es estat necessari repassar la colecció del nostre BOLLETÍ. Y vos ho dich de veres, l'he repassat amb emoció, fulla per fulla. Estich realment admirat de lo que s'ha treballat a

la nostra institució. De tant en quant se troban manifestacions externes de la nostra vida: campanyes per defensar monuments historichs, y organizació d'exposicions. Aquestes son les nostres relacions amb els de fora: unes de guerra, altres de pau. Pero la vida vertaderament interna l'he trobada en el cor de la Societat Arqueològica Luliana: en els treballs d'investigació y en el manteniment del Museu. Vetaquí dues coses que son carn de la nostra carn, vida de la nostra vida. Dues coses que tal com son o transformades, deuen haver de subsistir o noltros hem de desapareixer. Jo no dich qu'el BOLLETÍ haja d'esser sempre una publicació mensual, com ara, fet amb unes presses casi sempre incompatibles amb la tranquil·litat que requereix certa casta de treballs o si convendria transformar-lo amb un Anuari com el de la Societat Arqueològica de Bruxelles o el de la Societat d'estudis Universitaris Cataláns; jo no dich que sempre haje de continuar abusant de l'hospitalitat d'aquesta casa d'estudi y recohiment o si convendria pensar definitivament en trasladar les nostres estimades antigüedats a un lloch mes espayós y manco humit; y no sols no hu dich, sino que me consta que no está llunyana la fetxa en que nostro estimadíssim Prelat, patró d'aquesta institució, nos oferesca redós mes apropiat. Lo que dich, que d'una manera o altra, si la Societat ha de viure, y la vida es transformació, s'ha de procurar la vida del Museu y la vida de la nostra publicació.

He comensat el meu treball amb entusiasme. Per tal dia com avuy pensava porervos donar un inventari complet dels objectes del Museu, inventari que necessariament ha de precedir al catalech; pero la tasca es llarga y sols he pogut enllestir el que correspón als objectes de pedra. Estesos per allá baix invadint part del claustre y acaramullats dins el magatzem y dins el pas que va a-n el jardí, les haureu vistes a-n aquelles pedres amb el seu numeret corresponent a la clasificació provisional, que mos dona sols la fe de vida de tals objectes. D'aquesta manera les tenim registrades

y si's presenta l'ocasió de traslladarles Sabrém al manco lo que tenim. Feia tant de temps que no'n parlavem de Museu, que molts ja'l donavan per mort y qualcún que no ho sabia si'n teniam de Museu. Ja veis si'n tenim. Parlant tant sols dels objectes de pedra, tenim una partida de coses que cada una per sí totes soles bastarian per justificar l'anomenada que tenim a fora casa. Les urnes cineràries trobades dins els nostres monuments proto-històrics, les inscripcions sepulcrales del cementeri árabe de l'Almudayna del Temple; la colecció de capitells de Mallorca, son coses tan interessants dins el món qui's preocupa dels estudis històrics, que comprovan lo que vos deia. Altres coses hy ha que no poren esser admirades p'els arqueolechs de tot el món pero que per noltros son recòrts pietosos, tristes desferres de monuments desapareguts, testimoni de l'importancia que tengueren institucions antigues que ja no son; los escuts de pedra que decoraven els casals dels gremis, els restes de pedra que certifcan hy va haver dins ciutat uns edificis qui s'anomenavan La Soledat, St. Domingo, la Misericordia, la Consolació, els Angels y altres coses que si be no tenen una importancia artística de primera força, en camvi mos parlan de recorts de coses qui hem estimades.

Tot aquell afany dels fundadors de la nostra Societat y del nostre Museu per millorar-lo y enaltir-lo, no pot quedar estroncat. Es precís que tots mos esforcém per aportar al Museu tot quant poguém, amb noble desinterés com ho feian els fundadors, molts dels qua's mos acompanyan. Aplicant unes paraules que un jove amic nostre va pronunciar en certa ocasió memorable vos diré: Ressuscitemla aquesta perduda virtut nostra de la generositat juvenívola y impetuosa.

GUILLEM REYNÉS

PUBLICACIONS REBUDES DURANT L' ANY 1911

Llibres y follets

Alcover y Maspons (Juan).—Don Pedro de Alcántara Peña Hijo Ilustre de Mallorca. Discurso leído en la sala de sesiones del Excmo. Ayuntamiento de Palma el 31 de Di-

ciembre de 1910.—Palma.—J. Tous.—1911.—(Donatiu de *D. Benet Pons*).

Balance (de situación económica del Ayuntamiento de Palma) en 1.º de Enero de 1911.—(S. l. : Palma de Mallorca.—S. i. : José Tous).—(S. a. : 1911).—(D.^{iu} de l' *Excm. Ajuntament de Palma*).

Bonet de los Herreros (Pedro).—El Archiduque de Austria Luis Salvador Hijo Ilustre de Mallorca. Memoria biográfica escrita por encargo del Excmo. Ayuntamiento de Palma y leída en la sala de sesiones de esta Corporación el día 31 de diciembre de 1910.—Palma.—J. Tous.—1911.—(D.^{iu} de *D. Benet Pons*).

Bové (Salvador).—Obra definitiva para conocer las doctrinas lulianas. El Sistema Científico Luliano. Ars Magna. Exposición y crítica.—Barcelona.—Tipografía Católica.—1908.—(D.^{iu} de l' autor).

Bugge (Sophus).—Der runenstein von Rök in Ostergötland, Schweden. Nach dem tode des verfassers herausgegeben von. . . . Magnus Olsen. Unter mitwirkung und mit beiträgen von Axel Olrik und Erik Brate.—Stockholm.—Ivar Hæggströms.—1910.—(D.^{iu} de la *Kungl. Vitterhets Historie och Antikuitets Akademien*).

Campins Barceló (Pedro Juan).—Discurso del Ilmo. Sr. D. . . . Obispo de Mallorca en el solemne acto de descubrir día 25 de Noviembre de 1911 en la sala de la Audiencia Territorial de Palma la lápida conmemorativa de los heroicos funcionarios judiciales de Sueca asesinados en Cullera.—Palma.—F. Guasp.—1911.—(D.^{iu} de l' autor).

Contamine de Latour (E.).—Napoleón I. El príncipe imperial.—Madrid.—Eduardo Arias.—1909.—(D.^{iu} de l' autor).

Creació (de l' Institut d' Estudis Catalans). Dictamen-acord de l' Excmo. Diputació.—(S. l. : Barcelona.—S. i.).—(S. a. : 1911).—(D.^{iu} de l' *Institut d' Estudis Catalans*).

Cuenta del Presupuesto (del Ayuntamiento de Palma). Año 1910.—Palma.—J. Tous.—1911.—(D.^{iu} de l' *Excm. Ajuntament de Palma*).

Discursos leídos en la sesión inaugural celebrada por la Real Academia de Medicina y Cirujía de Palma el día 29 de enero de 1911 por D. José Sampol y Vidal. . . . y por D. Bernardo Riera y Alemañy.—Palma de Mallorca.—Hijas de Juan Colomar.—1911.—(D.^{iu} de la *Real Academia de Medicina y Cirujía de Palma de Mallorca*).

Documentos para escribir la biografía de

Jovellanos recopilados por Julio Somoza García-Sala.—Madrid.—Hijos de Gómez Fuentenebro.—1911.—(D.^{iu} de *D. Juli Somoza*).

Exposición Internacional de Artes Gráficas é industrias derivadas y auxiliares que el Círculo de Bellas Artes de Madrid trata de celebrar.—Madrid.—Fortanet.—(S. a. : 1911).—(Rebut pel correu).

Exposition Universelle de 1900. Palais du Costume. Le Costume de la Femme à Travers les Ages. Projet Félix.—Paris.—Lemercier.—1900.—(D.^{iu} de *M. E. Contamine de Latour*).

Gazulla (Faustino D.).—Historia de la falsa Bula á nombre del Papa Gregorio XI inventada por el dominico Fray Nicolás Aymerich contra las Doctrinas Lulianas.—Palma.—Felipe Guasp.—1909.—(D.^{iu} de l' autor).

Jovellanos (Gaspar Melchor de) y Holland (Vassall).—Cartas de . . . . y Lord . . . . sobre la guerra de la Independencia (1808-1811) con prólogo y notas de Julio Somoza García-Sala.—Madrid.—Hijos de Gómez Fuentenebro.—1911.—(D.^{iu} de *D. Juli Somoza*).

Livre d' Or de l' Institut Égyptien. Publié à l' occasion du Cinquantenaire de la fondation de l' Institut Égyptien. Institut Égyptien. 6 Mai 1859—7 Mai 1909.—Le Caire.—M. Roditi & Co—1911.—(D.^{iu} de l' *Institut Égyptien*).

López Peláez (Antolín).—Elogio de Fray Martín Sarmiento por el Excmo. é Ilmo. Sr. D. . . . Obispo de Jaca. . . . Discurso leído por su autor en la solemne velada literaria que, en 14 de Agosto de 1910, celebró en honor suyo la Real Academia Gallega.—La Coruña.—Ferrer.—1910.—(D.^{iu} del *M. Iltr. Sr. D. Joseph Miralles, Canonge*).

Martínez de Castro (Juan A.).—Protohistoria de la actual Provincia de Almería. . . . Ensayo que obtuvo el premio del Tema 3.º en los Juegos Florales celebrados en Almería el 29 de Agosto de 1910.—Almería.—J. Martínez.—1911.—(D.^{iu} de l' autor).

Mémoires présentés à l' Institut Égyptien.—Rebut durant l' any el quadern III del sisè tom.—(D.^{iu} de l' *Institut Égyptien*).

Memoria (dels Estudis Universitaris Catalans) adreçada als protectors dels E. U. C. y als catalans en general.—(S. l. : Barcelona).—J. Horta.—(S. a. : 1911).—(D.^{iu} dels *Estudis Universitaris Catalans*).

Memoria de 1910 (de la Cámara Oficial de Comercio, Industria y Navegación).—(S. l. : Palma de Mallorca).—S. i. : Amengual y Mun-

taner).—(S. a. : 1911).—(D.^{iu} de la *Cámara Oficial de Comercio, Industria y Navegación de Palma de Mallorca*).

Memoria presentada per l' Institut d' Estudis Catalans als Excelentíssims senyors President de la Diputació y Alcalde de Barcelona, donant compte dels treballs fets durant l' any 1910.—Barcelona.—«La Neotipia».—(S. a. : 1911).—(D.^{iu} de l' *Institut d' Estudis Catalans*).

Miralles y Sbert (José).—Justificación de la Conquista de Mallorca. Sermón predicado en la Santa Iglesia Catedral el día 31 de Diciembre de 1910 en el aniversario de la Conquista de esta ciudad de Palma.—Palma.—J. Tous.—1911.—(D.^{iu} de *D. Benet Pons*).

Miralles y Sbert (José).—Panegírico de San Agustín Predicado en la Iglesia de Nuestra Señora del Socorro de Palma el día 28 de Agosto de 1908.—Huesca.—T. Blasco.—1908.—(D.^{iu} de l' autor).

Miralles y Sbert (José).—El Patrocinio de San José. Sermón predicado en Palma, en la Santa Iglesia Catedral, el día 14 de Mayo de 1905.—Valladolid.—Cuesta.—(S. a.).—(D.^{iu} de l' autor).

Nadal (Luís B.).—Crónica de les Festes del Centenari den Balmes.—Vich.—Lluciá Anglada.—1911.—(D.^{iu} de *Moss. Faume Collell*).

Orlando (Artur).—2.º Congresso Brasileiro de Geografia. S. Paulo versus Alexandre VI — Rio de Janeiro.—Rodrigues & Companhia.—1910.—(D.^{iu} de l' *Instituto Historico e Geographico Parahybano*).

Pérez Cabrero (Arturo).—Historia del Museo Arqueológico de Ibiza. Un Museo en peligro.—Barcelona.—«L' Avenç».—1911.—(D.^{iu} de l' autor).—(N' hi ha dos exemplars).

Pérez-Cabrero (Arturo).—Ibiza arqueológica.—Barcelona.—Thomás.—1911.—(D.^{iu} de l' autor).

Perrin (Paul).—Connaissez-vous la Richesse du Brésil?—Paris.—Société Générale d' Impression.—1910.—(D.^{iu} de *M. E. Contamine de Latour*).

Presupuesto Ordinario (del Ayuntamiento de Palma). Año 1911. Aprobado por el Ayuntamiento en 31 Octubre, por la Junta Municipal en 3 y 5 Diciembre y por el Sr. Gobernador en 30 Diciembre 1910.—Palma.—J. Tous.—1910.—(D.^{iu} de l' *Excm. Ajuntament de Palma*).

Rubió y Bellver (Joan).—Troballa d' una basílica cristiana primitiva a les immediacions

del port de Manacor.—(S. l.—S. i.—S. a.).—
(D.^{iu} de D. Juan Amer y Servera).

Ruiz Manent (Joseph M.).—Ensaig historich dels dotze anys que seguiren a n' el de sa desgracia de Ciutadella (Menorca) per. . . . . amb una introducció d' en Francesch d' Albranca (Francesch Camps). Treball premiat amb el premi del Molt Ylustre Ajuntament de Ciutadella á n' el Concurs organísat per el Col·legi Salessiá de dita ciutat amb motiu de les festes del 9 de Juliol 1910.—Ciudadela.—A. Moll y Camps.—1910.—(D.^{iu} de l' autor).

Sesión preparatoria (de la Institución española de Educación física). Estatutos y Reglamento.—Madrid.—V. Tordesillas.—(S. a.).—(Rebut pel correu).

Sureda Massanet (José).—La gimnasia como base de educación. Discurso leído en el «Patronato Obrero», de Palma de Mallorca, en Febrero de 1911, en el acto de la inauguración de un gimnasio.—Palma.—F. Guasp.—1911.—(D.^{iu} de l' autor).

Sureda y Massanet (José).—Medicina de hechos y Medicina de ideas. Discurso inaugural leído en el Colegio Médico-farmacéutico de Palma de Mallorca el día 20 de enero de 1911.—Palma de Mallorca.—Hijas de Juan Colomar.—1911.—(D.^{iu} de l' autor).

Torres y Bages (Joseph).—Deu y el César Carta del Ilm. Sr. Bisbe de Vich á sos fiels y als senyors Senadors y Diputats pels pobles de la Diócessis precedida d' una Carta gratulatoria de S. S. el Papa, Pio X.—Vich.—Imprenta y Llibrería Ausetana.—1911.—(D.^{iu} de l' autor).

Revistes

Arxiu d' Estudis del Centre Excursionista de Terrassa.—Terrassa.

Lo Rat-Penat.—Valencia.

Revue anthropologique.—Paris.

Répertoire d' Art et d' Archéologie.—Id.

Boletín del Archivo Nacional.—Habana.

Además, les nombroses publicacions ab que tenim camvi desde 'ls anys precedents.

Ciutat de Mallorca 1.er Janer de 1912.

El Secretari-Bibliotecari,

P. A. SANXO.

SANTO TOMÁS DE AQUINO

Y EL DESCENSO DEL ENTENDIMIENTO

SEGUNDA PARTE

(CONTINUACIÓN)

§. 4.

10.—Si para levantar el suntuoso palacio de la Ciencia nos servimos *tan sólo* de las ideas universalísimas que *convienen solamente á la criatura*, empleamos el Ascenso del entendimiento y nos declaramos partidarios *exclusivos* de una de las dos tendencias ideológicas, lógicas y criteriológicas connaturales á la humanidad.

Que es lo que hizo Santo Tomás de Aquino, Escoto y otros representantes de la Escolástica.

11.—Si para levantar el suntuoso palacio de la Ciencia nos servimos *tan sólo* de las ideas universalísimas que *convienen á la vez á Dios y á las criaturas*, practicamos el Descenso del entendimiento y nos declaramos partidarios *exclusivos* de una de las dos tendencias ideológicas y lógicas de la humanidad.

Eso es lo que hacían los Platónicos radicales ó intransigentes.

12.—Verdad es que el Doctor Angélico sírvese también de algunas ideas universalísimas comunes á Dios y á la criatura, como las ideas de *substancia, verdad, relación, diferencia, causa, unidad, existencia, bondad, orden*, y otras; pero las emplea únicamente en cuanto se refieren á la criatura, no en cuanto se refieren á Dios como *razones efectrices* del universo creado.

13.—Si para levantar el suntuoso palacio de la Ciencia, en atención á que la ciencia del hombre debe ser una interpretación fidelísima de la realidad, y, además, en atención á que las tendencias ideológicas, lógicas y criteriológicas, connaturales al hombre, son dos, ni más ni menos; nos servimos

1) de las ideas universalísimas que convienen solamente á la criatura

2) y, asimismo, de las ideas universalísimas que convienen á la vez á Dios y á las criaturas en cuanto son las razones efectrices del universo creado; entonces acertamos con el verdadero punto de partida de la Ciencia; entonces enfocamos perfectamente el sistema de la realidad, base del sistema de la idealidad que buscamos; y sólo entonces nos encontramos en las precisas condiciones requeridas para conciliar todos

aquellos sistemas cosmológicos, ideológicos, lógicos y criteriológicos, los cuales, conteniendo fragmentariamente la verdad, por fundarse en la naturaleza, pero sólo de un modo parcial, no alcanzan la verdad total, por no haber obtenido una visión integral y dantesca de la realidad.

Que es lo que hizo nuestro Doctor y Maestro, el Beato Raimundo Lulio.

§. 5.

14.—El Sistema de Aristóteles es verdadero, porque responde á la realidad; pero contiene la verdad fragmentariamente, porque no alcanzó la visión integral de la realidad. No alcanzó á ver que, convenientemente explicado y aplicado, el Sistema de Platón contenía asimismo su parte de verdad.

15.—El Sistema de Platón es verdadero, porque responde á la realidad; pero contiene la verdad fragmentariamente, porque no alcanzó la visión integral de la realidad. No alcanzó á ver que el procedimiento ideológico, lógico y criteriológico del Estagirita era connatural al hombre, y, de consiguiente, muy propio para adquirir la Ciencia verdadera y propiamente dicha.

16.—He aquí la razón por la que, partiendo Santo Tomás y el Beato Lulio de un mismo principio (que es común á todos los filósofos cristianos) es á saber: *el humano entendimiento es una participación de la Razón increada*, Santo Tomás no pudo efectuar la conciliación platónico-aristotélica, y la pudo efectuar el Beato Lulio, como realmente la efectuó.

§. 6.

17.—¿Deseas otra razón, estudioso lector? Escucha.

Un sistema filosófico, ó no será tal en el más ríguoso significado de la palabra, ó comprenderá las altísimas causas del universo creado. Según la consabida definición de la Filosofía: *Scientia (hoc est cognitio certa et evidens) rerum, per earum ultimas seu altissimas rationes sive causas, naturali rationis lumine, comparata.* (Apud omnes).

18.—Pero las altísimas razones ó causas de las cosas creadas pueden ser

- a) intrínsecas á dichas cosas
- b) ó extrínsecas.

Las altísimas razones ó causas intrínsecas de

las cosas creadas, son las que insiden en las mismas cosas.

Por otra parte, en Dios se hallan las altísimas razones ó causas *extrínsecas* del universo creado.

19.—¿Cuáles son esas altísimas razones ó causas extrínsecas del universo creado?

—Son los divinos Atributos; ya que éstos son sumamente operativos, y las cosas creadas, en su sér y en su obrar, son semejanzas, imitaciones y participaciones de los atributos de la Divinidad.

20.—Síguese de ahí, que un sistema filosófico, si no quiere ser manco, no sólo debe inquirir

- 1) las altísimas razones ó causas que insiden en las mismas cosas,
- 2) sino, además, las altísimas razones ó causas del universo creado que se hallan en Dios.

§. 7.

21.—Demos un paso más.

¿Tendremos que decir ahora, que la Ideología, la Lógica y la Criteriología de un sistema filosófico *a, b, c*, debe guardar consonancia con la visión *integral* de la realidad (ó sea, del conjunto de *todas* las altísimas razones ó causas del universo creado, las intrínsecas y las extrínsecas), alma de todo sistema filosófico verdaderamente tal?

22.—De consiguiente, la Ideología, al formar los axiomas ó primeros principios de la ciencia, debe servirse de las ideas universalísimas

- a) que son la representación de las altísimas razones ó causas *intrínsecas* del universo creado,
- b) y también de las que son la representación de las altísimas razones ó causas del universo creado *extrínsecas* al mismo.

23.—Las ideas universalísimas de *substancia, sér, bondad, verdad, unidad, causa, existencia, relación, diferencia, orden*, etc., si las consideramos tan sólo en cuanto se refieren á las criaturas; juntamente con estotras ideas universalísimas de *género, especie, accidente, parte, todo, no-sér, efecto, contingente, universal, particular, cantidad, cualidad, lugar, tiempo, hábito, pasión, situación*, etc., son la representación ó enunciación de las altísimas razones *intrínsecas* del universo creado.

24.—Las ideas universalísimas de *bondad, grandeza, eternidad ó duración, poder, sabiduría, voluntad, virtud, verdad, gloria, diferencia, concordancia, principio, medio, fin, igualdad*, á la vez

que representan las causas altísimas intrínsecas del universo, son asimismo la representación de las causas altísimas extrínsecas ó que se hallan en Dios.

25.—De lo dicho se infiere que la Lógica, al escoger y aceptar los materiales del orden lógico,

1) no sólo debe admitir los conceptos, juicios y axiomas provenientes del conocimiento de las causas altísimas intrínsecas del universo creado,

2) sino, también, los conceptos, juicios y axiomas provenientes del conocimiento de las causas altísimas del universo creado extrínsecas al mismo ó que se hallan en Dios.

§. 8.

26.—La Filosofía perenne, la Filosofía integral, la Filosofía connatural al hombre (la única rigurosamente verdadera y deseada), debe poseer todo el contenido de la visión integral de la realidad: las causas natural-intrínsecas y las causas divino-extrínsecas del universo creado.

27.—¿Y quién no sabe, que Aristóteles se contentó con el estudio de las causas natural-intrínsecas de las cosas? . . . . *qui propinquis cujusque rei causis contentus*. . . como decía Fox Morcillo?

¿Y quién no sabe, que Platón se fijó tan sólo en el estudio de las causas divino-extrínsecas del Universo?

28.—¿Cómo, pues, efectuar la conciliación de la Academia con el Peripato?

—Uniendo el estudio de las causas natural-intrínsecas al estudio, no menos necesario, de las causas divino-extrínsecas.

—¿Quién lo ha hecho?

—El Beato Raimundo Lulio.

29.—¿Por qué no lo hizo asimismo el Doctor Angélico, Santo Tomás de Aquino?

—Por la sencilla razón de que, el Doctor Aquinatense, siguiendo exclusivamente á Aristóteles, *qui propinquis cujusque rei causis contentus, reliqua ferè neglexit*,

a) estudió tan sólo las altísimas razones ó causas de las cosas, intrínsecas á las mismas, ó natural-intrínsecas;

b) no estudió las altísimas razones ó causas del universo creado, extrínsecas al mismo, ó sea, las causas divino-extrínsecas;

c) formó, en su Ideología, los axiomas ó primeros principios de la ciencia, valiéndose tan sólo de las ideas universalísimas que son la

representación de las causas natural-intrínsecas de las cosas;

d) en la formación ideológica de aquellos axiomas ó primeros principios de la ciencia, para nada tuvo en cuenta las ideas universalísimas que son la representación de las causas divino-extrínsecas del mundo;

e) al llegar á la Lógica, no aceptó sino los conceptos, juicios y axiomas (como materiales del orden lógico) provenientes de las ideas universalísimas representativas de las causas natural-intrínsecas del universo creado;

f) relegando al olvido los conceptos, juicios y axiomas provenientes de las ideas universalísimas representativas de las causas divino-extrínsecas del mundo.

Y lo que hizo Santo Tomás, lo hicieron Escoto y otros representantes de la Escolástica.

30.—He aquí, pues, por qué no pudieron efectuar la conciliación platónico-aristotélica Santo Tomás de Aquino, ni Escoto, ni otros representantes de la Escolástica.

CAPÍTULO IX

EN QUÉ CONSISTE el DESCENSO del ENTENDIMIENTO

ó

UN ONTOLOGISMO ACEPTABLE

ARTÍCULO 1.º

PRELIMINARES

Prólogo.—En el principio era el Verbo.— Y el Verbo era con Dios.— Y el Verbo era Dios.— Todas las cosas fueron hechas por Él; y nada se hizo sin Él.— Y todo lo que ha sido hecho, era vida en Él.— Tránsito de las criaturas desde el Verbo á fuera del Verbo.

PRÓLOGO

Vamos á ver en este Capítulo cómo las cosas que son «vida en Dios», por ser su esencia misma, al bajar á la realidad fuera del supremo Sér, influyen en el conocimiento humano, y cómo, á la vez, este conocimiento se completa por medio de Dios mismo, que pasó las cosas desde la vida en Dios á la vida por Dios ó de Dios.

Partiremos del Evangelio de San Juan, explicado con la sublime transparencia de Rosmini y otros.

Y en el Capítulo siguiente veremos cómo en esta Teoría del Descenso luliano del entendimiento, no hay ontologismo, ni innatismo, ni panteísmo.

§. 1.

En el principio era el Verbo.

1.—Según Clemente de Alejandría, Orígenes, San Cirilo, San Gregorio de Nisa, San Agustín y otros, la palabra *principio* indica la primera Persona de la Santísima Trinidad, ó sea, el Padre, que es el *principio* del Hijo. (1).

También puede significar dicha palabra, que el Verbo existía ya antes del tiempo, es decir, desde toda la eternidad. (2).

2.—La palabra *era*, según los Santos Padres, expresa por manera admirable, la existencia eterna é inmutable del Verbo divino. (3).

3.—En sentir de Orígenes, la palabra *Verbo*, en griego *Logos*, significa *el intérprete* de la Voluntad divina; y, según otros, la *manifestación exterior* de la Divinidad. (4).

§. 2.

Y el Verbo era con Dios

4.—Si el Verbo existía ya antes de la creación del mundo, ¿en dónde estaba? El Evangelista responde, que era con Dios; y con esto enseña, que el verbo era simple y que no tenía necesidad de estar en un lugar, siendo en Dios. (5).

(1) In queste parole: «Nel principio era il Verbo», la parola *principio* si potrebbe intendere del Padre che è principio del Verbo, come la intesero alcuni Padri. (*L'Introduzione del Vangelo secondo Giovanni commentata*, libri tre di Antonio Rosmini; lezione III, pág. 7.—Torino, 1882).

(2) Queste parole adunque, «in principio era il Verbo», vogliono significare che il Verbo era *avanti* che fosse il mondo....

Il Verbo dunque era già nel principio del tempo, e perciò era avanti il tempo, il che viene a significare: era nell'eternità. (*Obra y lugar citados*).

(3) Remontez au commencement de toutes choses, poussez vos pensées le plus loin que vous pourrez, «il était,» car, comme Dieu son Père, il est en celui qui est, il est *l'Existant, l'Etre même*.

(Bossuet; apud Dehaut).

(4) Suivant d'autres, il serait mis pour *légon*, et signifierait, comme l'explique Origène, *l'interprète* de la volonté divine....

Il paraît donc, d'après ces recherches, que saint Jean aurait trouvé dans la théologie judaïque de son époque la notion plus ou moins obscure du *Logos* ou *Verbe divin*, comme *manifestation extérieure* de la divinité, et même comme *hypostase divine*; qu'il serait borné à éclairer et à développer cette notion, et à attester que ce *logos* ou *Verbe divin* s'était incarné en Jésus-Christ. (Dehaut: *L'Évangile expliqué*.... Tome I, pág. 269 y 271.—Paris, 1904).

(5) A quelli dunque che non sapendo concepire le cose senza collocarle in qualche luogo, domandassero: se il Verbo era già prima che fosse creato il mondo, dove

5.—Y el Verbo era con Dios, *inmanente* por necesidad en el Padre, porque es producido por un *acto inmanente*, por el *conocimiento* que el Padre tiene de sí mismo; pero, al mismo tiempo, el Verbo es *distinto* del Padre, puesto que era con Él. (1).

SALVADOR BOVÉ

Magistral de Uigel

(Continuará).

BIBLIOGRAFÍA

Hurtando el tiempo á continuas y apremiantes ocupaciones, pude al fin dedicar unas pocas horas—demasiado pocas tal vez—á la lectura de un libro que tengo en gran aprecio por haber asistido á su concienzuda y prolija preparación, porque es de lo más valioso publicado en Mallorca desde hace largo tiempo, y porque admiro á su docto autor, en quien la cortedad de los años corre parejas con lo serio de sus estudios y la notoriedad de sus aptitudes con el acierto en el desempeño del honrosísimo puesto que entre nuestros Archiveros le ha confiado la Excelentísima Diputación Provincial de Baleares.

Si hubiéramos de juzgar *Alistamiento Noble de Mallorca del año 1762*, del Licenciado en Filosofía y Letras Sr. D. José Ramis de Ayreflor y Sureda, por su aspecto externo, no cabe duda de que el fallo habría de serle altamente favorable. El Sr. Ramis concibió el proyecto de la edición procurando hermanar la severa elegancia con la comodidad en el manejo y la duración de volumen que acaso no haya de reimprimirse por la escasez de público que pueda gustarlo; y una vez formulado el plan, confió su ejecución al acreditado Establecimiento tipográfico de los Sres. Amengual y Muntaner, quienes se han lucido á maravilla y consolidado su ya bien merecido crédito. Se trata de un tomo de los llamados en 8.º mayor (por qué medirlo en milímetros, si es peregrina ociosidad de quien intenta consumir horas enteras en papeletas bibliográficas?), de 604 pá-

stava egli? L' Evangelista risponde che era appo Dio, e con ciò insegna ch'egli era semplice, e che non aveva bisogno di essere in uno luogo, essendo appo Dio. Rosmini: *Obra citada*; lezione XXVI, pág. 75.

(1) «Et le Verbe était en Dieu,» nécessairement *inmanent* au Père, parce qu' il est produit par un *acte inmanent*, par la *connaissance* que le Père a de lui-même; mais en même temps *distinct* du Père, puisqu' il demeure en lui. (Dehaut: *Obra citada*, Tomo I, pág. 268).

ginas, impresas en superior papel de hilo de la fábrica catalana de José Guarro y con elegantes y nítidos tipos nuevos; adornado con agradables cabeceras, tirado á dos tintas y sobrio de erratas; defendido por señorial encuadernación en piel encarnada obscura con relieves y títulos y filetes en oro, sin cortar las barbas, y roja la parte superior del lomo; y envuelto en ligero estuche imitando á tela colorada y en adecuado forro de papel de seda. Más que libro de Historia, parece pulquérrimo Eucologio para uso de respetables matronas, y con esto va dicho que su indumentaria es de lo mejor y más aliñado que en nuestros días ha salido de prensas y talleres españoles.

Pero la obra de mi buen amigo, con valer tanto por sus dotes extrínsecas, merece mucho más laudatorio juicio por su substancia é interior contenido. En cuatro partes se divide, además de unas líneas destinadas á prólogo: preliminares, Alistamiento y sus explicaciones, apéndices documentales, y tres provechosos índices.

Los preliminares abrazan cuatro capítulos, todos de labor enteramente inédita y á cual más curioso y más diestramente trabajado. El primero, extracto de las Actas existentes en el Archivo Municipal, tiene por objeto referir el motivo del Alistamiento de 1762, la serie de peripecias de su formación y manera de proceder en su arreglo, y su aprobación por el Ayuntamiento perpetuo de Palma y los Síndicos de la Parte forense de la Isla. El segundo, cuya fuente principal es el Archivo del Excmo. señor Marqués de la Cenia, nos da cabal idea de la Noble Cofradía de San Jorge, desde su fundación en el siglo XV hasta su extinción en el XVIII, enumerando el personal de que se componía, su organización y estatutos, las pruebas para el ingreso en ella, las funciones religioso-cívicas que realizaba, sus momentos de próspera ó lánguida vida, y los vanos intentos de restaurarla en tiempo de Carlos III. El capítulo siguiente trata de los Ciudadanos de Mallorca como brazo de la Nobleza, y es todo un discreto cuanto nutrido alegato para probar que el Estamento de ciudadanía gozó aquí siempre de las prerrogativas otorgadas á los Caballeros propiamente dichos, tuvo ingreso en las Órdenes Militares y Reales Maestranzas, y mereció de los Monarcas las consideraciones guardadas á la genuina Nobleza del Reino. Y el cuarto y último, después de indicar la constitución de la

Parte forense de Mallorca, trata de los Ciudadanos foráneos, de su vida desde la Conquista y de su traslado de domicilio á Palma en los siglos XV á XVIII, hasta el punto de ser contadísimas en la actualidad las viejas familias hidalgas forenses que continúan residiendo en sus primitivas casas solariegas.

Como es fácil suponer, la segunda parte del libro, ó Alistamiento estrictamente dicho, es la más importante y el objeto primordial de la obra. Desde las páginas 65 á la 518, y en CCLXX números, se da completa relación de los Individuos Nobles, Ciudadanos Militares y Honrados comprendidos en el alistamiento y de unos pocos en él omitidos, explicando el origen de la familia á que pertenecen, los ascendientes más conspicuos del alistado, las armas familiares y biografía de éste, y sus descendientes más dignos de memoria ó de que se tiene puntual noticia. La suma de documentos consultados para ello, los dispendios de tiempo y dinero que tal investigación suponen, la erudición que revela y la lapidaria concisión biográfica bajo la cual se esconde un caudal de conocimientos directos realmente asombroso, hacen de esta parte un trabajo meritísimo para el cual toda alabanza es escasa, y que será difícil de completar en algún determinado punto como no sea por quien atesore el saber genealógico y heráldico del propio Sr. Ramis de Ayreflor.

Constituyen la tercera parte once apéndices que contienen documentos destinados á esclarecer las dos primeras, sacados de diversos Archivos, y, además, la indicación de los tres señores (D. Joaquín Fuster de Puigdorfla, el Rdo. Sr. D. Jorge de Oleza y el Ilmo. y Rvmo. Sr. Obispo de Segorbe) fallecidos durante la impresión de la obra.

La cuarta parte comprende un índice de familias, otro de individuos y el general de materias, merced á los cuales puede ser fácil consultar cualquier noticia incluída en este nuevo original Nobiliario, que no dudo en calificar de acontecimiento de ciencia histórica en España, y por el cual me congratulo en enviar á mi distinguido amigo, su ilustre compilador, la más cumplida enhorabuena.

JOSÉ MIRALLES Y SERT
Canónigo-Archivero.

Apropòsit de l'exposició Morell

El delicat artista D. Fauste Morell ha esposat recentment en el *Círculo Mallorquin* una part considerable de la seva producció pictòrica, que ha atret molt l'atenció del nostre públic.

Figuren dins ella grans quadros històrics y de composició, però tothom ha dat la preferència a algunes petites teles, puleres y amorosament estudiades, aon s'hi troba sens dupte més atractiu y més veritat artística.

Això mostra que s'estén l'aversion instintiva al genre històric, massa convencional y artificios. Es pueril la pretensió de reconstruir amb un sentit realista de l'època escenes y batalles d'estats passades. Y, per altra part, per idealisar aquests temes donantlos el sentit universal y etern de les grans obres, que redimiria les anecdòtiques falsetats, se necessita una inspiració genial. De les dificultats tècniques a véncer y del formidable estudi que reclamen, no'n parlem.

Basta passar els ulls per qualsevol revista d'art modern per veure que'l nostre temps s'es desenganat de semblant pintura, tan cara al romanticisme ingènuu del sigle XIX.

Avui l'art s'inspira directament en la naturalesa, com s'hi es inspirat en totes les grans èpoques. Recordi-s la despreocupació dels mestres venecians, per exemple, al presentar les verges, les santes y les heroïnes bíbliques amb les fastuoses draperies, els tocats, les cares y les actituds de les grans dames de Venecia; o la dels flamencs al devallar a Jesús de la creu en braços d'honrats y piadosos burgesos del país. La veritat d'aquestes obres, fidels al esperit del lloc y l'època, está en el sentiment estètic o religiós que les inspira, manifestat per pompes elegancies o per expressions devotes y sincerament compungides; de cap manera en l'exactitut històrica.

Tampoc es el realisme lo que fa el mèrit de les batalles antigues pintades per artistes del Renaixement, en les que juguen el paper més important els estudis anatòmics y la composició harmoniosa, vivificada a voltes per un admirable *souffle* èpic.

Els quadros històrics del sigle XIX, salvant contadíssimes excepcions, son plens d'afectació teatral. Allá tots els personatges desempenyen el seu paper com demunt unes taules. Uns representen admirablement, altres s'en desfan així com poden, revelant en l'artista, apart de l'habilitat tècnica, un simple talent d'actor o

unes manyes d'aficionat. La meteixa decoració y el fons sobre'l qual se mouen les figures, solen tenir més d'obra escenogràfica que de res.

Això son consideracions generals que'ns han suggerit alguns quadros den Morell.—Entre les obres esposades, hi ha alguns bells retrats, sorprenents estudis de peces d'aram y armadures d'acer (retrat del Arxiduc Pretendent, Carles III) aon la calitat está admirablement interpretada, un deliciós interior de la casa de Sollerich, y aquella *Adoració dels Reis*, delicada imitació dels Primitius, que'ls nostres suscriptors ja coneixen.

ELS PORTALS DE SANTA EULALIA

S'está restaurant el portal lateral de Santa Eulalia qui dona al carrer de l'Argenteria. Ha sorprès a molts la forma en que s'efectúa aquesta restauració, llevantli la capa del color antic amb que'l temps, o'l temps y els homes, segons sembla, l'havien revestit.

Coneguent la competencia dels arqueòlegs y artistes que intervenen en aquesta obra, no dubtam que, al procedir així, ho fan guiats per raons respectables, pot ser d'ordre tècnic y difícil d'apreciar per tothom alguna d'elles.

Però, per lo meteix, ens resistim a creure que hi haja el projecte de restaurar en igual forma, com hem sentit a dir ignorant el fonament, l'altre portal lateral qui mira al carrer de la Campana, el qual, a parer nostre, ni reclama cap reforma, ni sofriria que'l blanquetjassen y retocassen sense perdre tot l'encant del seu caràcter antic, que' es molt.

M. F.

PUBLICACIONS REBUDES

BOLETÍN DE LA REAL ACADEMIA GALLEGA. Corunya. 1911. Novembre.—El primer centenario del nacimiento de Pastor Díaz: Velada, que organizada por la Asociación Iniciadora y Protectora de la Real Academia Gallega, se celebró en el gran Teatro Nacional de la Habana el 15 de Septiembre de 1911 en honor del insigne poeta.

LO RAT-PENAT. Valencia. 1911. Septiembre.—J. Sanchis Sivera. La iglesia parroquial de San Martín. P. Fullana. Estudi sobre Filología valenciana. Telesforo Salvador. L'horta valenciana. Colecció de documents. Carta de doña Isabel María Pío de Saboya al Marqués de Caylus. Jokin Gadea Mira. Dolces cadenes. C. Sarthou y Carreres. Homenaje á Viciiana. D' A. Notes bibliogràfiques. J. D. R. Bibliografía de la llengua valenciana. Manuela Inés Rausell. Cantars (inédits).